

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏՈՆՃՈՅԵՆՑ

ԱՐՏԻ ԱՆԵԱԿՆԵՐ

1948

Տպ. « ՏԻԴՐԻՍ » - Հայկա

9

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏՕՆՃՈՅԵՆՑ

ՍՐՏԻ ԱԼԵԱԿՆԵՐ

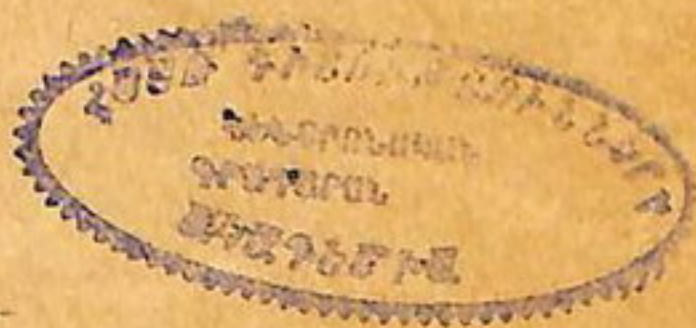

2074
499

ՄԱՏԵՆԱԴՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ Գ. ՄԱՐԵԱՆԻ
ԱՅՆԹԱԳ - ՀԱԼԷՂ - ԳԼՅՈՐՈՒԹ
ԴԱՍ Ը ԹԻԻ 58

1948

Տպ. «ՏԻԳՐԻՍ» - Հալեպ

SECRET OF THE

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բանաստեղծութիւնն յոյզ է, խաղ ու պար,
Սրտի վեկեռում՝ տաղերգ ու քնա՛ր.
Հոգին ու շո՛ւնը մարդուն ու մեղուն.
Ան սէր է անհուն՝ որով կ'առկայծին...
Ու նրբին լոյսէ երկնի շղարհ է՝
Որ արեւոյսին մութը կը մաշէ.
Ե՛ւ Լուսնի լսող է ծով — լանջին առուն՝
Ուր բա՛ն մը արեւս յուշիկ կը մաղուն.
Ե՛ւ դէպ՝ անդունդներ սահող Արեւին
Շող—շող բոսո՛ւրն է վերջալուսային :
Բանաստեղծութիւնն այն վարդն է բացուած,
Որու մէջ ժպիտ դրած է Աստուած .
Եւ անմեղ մանկան անպատում խիղճն է՝
Որ սիրոյ յոյզեր, գիրկե՛ր կ'առինքնէ.
Ո՛ւ բոցի դողն է կամ խաղե՛րգն անուշ՝
Որ կ'իյնայ հոգիս իբր անցեալի յուշ :
Բանաստեղծութիւնն արցունք է որբի,
Որուն ի տես միշտ հոգիս կը հարբի .
Ան գեղեցիկն է՝ երազ ինքնագոյ,
Ո՛ւ մտքի տեսիլ՝ «... խօսք ընդ Աստուծոյ...» :

ԵՐԳԸ

Զօն եղբորս Բարսեղին

Լոյս — բիբերն երկնի շունչի խաղն ունին,
Սրսիս լարերը խաղին սաղն ունին.
Սեր — լարերն հազար հազար սաղեր են,
Ո՛ր այն բիբերեն յոյզե՛ր մաղեր են... :

Բարսին շրշունջի վերամբարձ լողն է,
Կռունկն անբաւի անո՛ւշ մեկ դողն է.
Անոնք երկնքին երգեր կը հեւան,
Անհունի համբան գրկեր՝ կը հեւա՛ն... :

Կեանքին վսեմը Սիրոյ յուզումն է,
Երգն անոր անվերջ ծուփն ու սուզումն է.
Ա՛հ, վառ երգն յաւե՛ս ինձ համար մնար,
Սրսիս հրագ — սերն հոգի՛ս յար մնար... :

ԼՈՒՍԻՆ

Ա՛յ, ի՛մ Լուսին,
Դուն՝ արբանեակ
Հողի՛ս յոյզին . . .
Ես՝ միտս անյագ
Տե՛նչ բու լոյսին,
Ուր կը հոսին
Ճիչեր ոսին,
Մամունջ նրբին . . .
Ու իմ հոգի՛ն . . .
Ա՛յ իմ Լուսին :

ՄԱՅՐ ԵՐԿԻՐ

Իբր յոյգ մ'անանուն՝ հազար հազար դար
Հետդ շուռ եկայ, դառձայ սեր—քնար :
Այժմ երբ կը նայիմ ձեւերուդ պէս պէս,
Կրգգամ նոր յոյգի մ'անցնիլը արեւս . . .

Ու երգով մ'անհուն երբ կը խնկեմ քեզ,
Դուն ալ շող—լարո՛վ մ'հոգիս կ'օրօրես . . . :
Յուզումն արեւուդ սիրեցի արեւոյ,
Որ կեանքով կ'եփե բնութիւնն անանց :

1938

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ

Ա՛լ Գարուն է. այսօր գիշեր
Դեպ՝ արեւելք ընդհատ ամպեր
Յարափութիւն ձեւ ու պատկեր
Կը յօրինեն անհուն իվեր . . . :

Ամպերու հետ գաղտնիքի պէս
Խաղն աստղերու կուգայ հանդէս .
Երկինք մը դող կ'իջնէ որպէս
Անմեկնելի խորհուրդի ծէս :

Սիրս մը սիրով գեղեցկացած
Երկինքն ունի ժպիտ ու լաց . . .
Կըզգամ էջքը հեւքի մը թաց,
Ուր կը շողայ նշույլ մ'աստուած . . . :

1941

ԿՌՈՒՆԿԻՆ

Միջոցն ի վեր լող կուտասս,
Սիրտդ արեւին՝ շող կուտասս.
Լանջդ քել — խաղ կը մաղե՛
Ինձ տենչանքի դո՛ղ կուտասս :

Իդնս քելիդ՝ դեռ կ'երգես,
Կտուց մ'յոյզով սեր կ'երգես.
Բիբդ անբաւին՝ միտս կ'երթաս՝
Բան մ'անանուն վեր կ'երգես :

Ա՛յ, ուզածդ լո՞յս մըն է . . .
Թռիչքդ միտս յոյզ մըն է՝
Ծո՛ւփ մը պարի կամ սիրոյ՝
Որուն հեւքը սոյզ մըն է . . . :

ԳԻՇԵՐ

Մայրամուտն ի վա՛ր
Խոյս կուտայ լոյսն յար :
Նորեն՝ գաղտնորեն՝
Մութի հիւսկեցներ
Գիշե՛ր կը հիւսեն .
Մեր լոյսն են յաղթեր՝
Յուշե՛ր կը յուզեն . . . :
Վեր՝ կայծ — աշուկներ
Մութի մեջ խրեր՝
Անփուն՝ հեւալեն
Լոյս — դո՛ղ կը մաղեն . . . :
Ա՛հ, հոգիս իջեր
Մութի հիւսկեցներ՝
Գիշե՛ր կը հիւսեն,
Յուշե՛ր կը սուզեն . . . :

«ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԽՈՐԻՆ»

Խորհուրդ խորին՝ շուշա՛նը կոյս ,
Որ այգուն դեպ՝ երկինք ու լո՛յս
Կը քրթռայ սրտով ցօղոս՝
Որպէս կեանքի ձեւ ու կարօս :

Խորհուրդ խորին՝ ովկիա՛նն անհուն ,
Ուր մռայլի խաղեր քաղուն
Կ'եռան ու յար կը զարնուին
Անդունդներուն խուլ ու մթին . . . :

Խորհուրդ խորին՝ երազ—հեռո՛ւն ,
Որ հորիզոնն է աստղերուն .
Հոն՝ մութին մէջ բիբս խրած՝
Կ'որոնեմ լոյս—դռնակ մը բաց . . . :

Խորհուրդ խորին՝ հեփեա՛րն երկնի . . .
Ուր դող մը մերթ կը շառագնի՝
Նրբոր միտի լեռան լանջին
Բոսոր լուսնի այսն երկնային .

Այսն երկնային՝ պատկերն անո՛ւն ,
Ուր կըզգամ յո՛յզ մ'իբրեւ հին յուն :
Ամեն խորհուրդ մտքի պար է ,
Որ սրտի մէջ տննչ կը շարէ . . . :

ԴԱՐԵՐ

Դարեր եկան
Զերդ կարաւան
Մեծ ուղտերու՝
Իբր այցելու՝
Ու գացին . . . :

Դարեր պիտ' գան
Զերդ կարաւան՝
Աշխարհ մը շունչ
Տանելու մունջ
Միջոցին :

Վախկոտ դարեր
Տեր են առեր
Միտ իրենց հետ
Իբր Աստուած — պէտ . . . :

Բայց գաղտնիքն
Անոնք ամեն
Մութ անհունն
Ո՞ւր գացին . . . :

ՄԵՌՆԻԼ

Մեռնիլ գեռ բան է՝
Սարսափ կը ցանէ .
Մեռնելէ յետոյ՝
Մուրն անսահման է . . . :

Մեռնիլ մեկ շունչ է՝
Անհունի լանջէ
Փրփած մեկ հառաչ՝
Որ միշտ կը հնչէ . . . :

Մահն, ա՛յ, խաւար է,
Ողբի արար է,
Սրտի լարերուն
Դողե՛ր կը շարէ .

Ա՛ս ալ քնար է . . . :

ԼՈՒՍԻՆ

Լուսի՛ն, Լուսի՛ն,
Կեանքիս կեսին
Կ'երգեմ կրկի՛ն
Քու լոյս — դեմքին
Հեքաքը հին . . . :

Լուռ՝ անտառքեր՝
Դուն չե՛ս քսեր
Ինչքա՛ն յոյզեր
Սլացին վեր
Անթիւ դարեր :

Բայց պի՛տ երգեմ
Մի՛շտ արագին՝
Քու լոյս — դեմքին
Հեքաքը հին,
Անո՛ւտ Լուսին :

ՍԻՐԵՐԳ

.
Ու մարգարիս վառ սիրոյ
Մեր աչիկն մեջ լնացած՝
Մենք իրարու նայեինք
Թարթել մոռցած՝ գրկաբաց . . . :
Խորունկէն այդ պատկերին
Քամուէր, մզուէր շունչս յետին
Ու դառնար երգ մը վնիս,
Երգ մը քննուշ, երգ նրբի՛ն,
Ու միանար հոգիիդ :
Ու միասին ես ու դուն
Կազմած հոգի — միութիւն՝
Ա՛հ, օրջեի՛նք, օրջեի՛նք՝
Իբրեւ սիրե՛րգ մը անհուն . . . :

Տ Ա Ղ Ս

Իբրեւ ւրեւ սիրս փոխասացութիւն՝
Տաղն յոյզի լար մ'է ձգուած դարերուն...

Չէ՞ որ դարերէն լար հազար հազար
Պիտի ունկնդրէ տաղ-սիրսն անդադար...

Իբրեւ տենչ ու կանչ՝ ե'րգ տեսլականի՝
Այս տաղն անհունի'ն սիրսն կը տանի...

Չէ՞ որ անհունն ալ պիտի բերէ սիրսեր՝
Յուզելու տաղիս մեջ ւրտիկ մ'անտէր...

1931

• • •

Ինչո՞ւ սիրքս ալիք կուսայ, ալիք կ'առնե...
Յոյզն աչքերուդ հոգիս ինկած՝ ծո՞վ կը խառնե... :
Ինչո՞ւ սիրքս մեներգ ու սեր՝ հուր կը վառե...
Կուրծքդ ինձի եղեմի բո՞յր կը բուրվառե... :
Ուր որ քլամ՝ ինչո՞ւ հասակդ է յար ներկայ...
Սա հակսիս սակ միայն յսակ մե՞կ պատկեր կայ... :
Ժպիսդ առի, ժպիս տուի անմահօրեն...
Երկինք մը խի՞նդ հոգիս իջած է այն օրեն :
Կը նախանձիմ անհունապես՝ երբ օդն զեք
Առնե՞ տանի իր գգունակին՝ հեռու աչքես :
Կը նախանձիմ անբաւօրեն՝ երբոր հնչեն
Անունդ ու քեզ առնեն տանին՝ բոյրդ շնչեն... :
Ա՛յ, այս կեանքին բուն իմաստն է վսեմ սե՛րք .
Աչքիդ շողը հոգւոյս այզն է, սրսիս՝ սե՛րք :
Լանջքս յանախ ալիք կուսայ, դո՛ղ կը խառնե...
Խաղն աչքերուդ սիրս պրկած՝ հոգի՛ս կ'առնե... :

1920, Պոլիս

ՀԱՄԵՐԳԸ

(Ա. Կանաչեանի համերգին առթիւ)

Սիրոյ զապուած հեւքի նման՝
Փունջ մը ձայներ մումունջ կ'ըլլան .
Կուրծքեր շարուած կ'եռան անդին ,
Տակաւ նոր շունչ , կանչ կը յորդին :

Թովիշ, գերող պարի մը պէս
Վառ վառ ձայներ կուգան հանդէս ,
Մեր սրտերուն քրքիռ կուտան ,
Լանջքս կ'իջնէ հե՛ւք մ'անսահման . . . :

Համերգն է մերք քաղցր կարկաշ
Ու մերք տաղերգ, երազ նանաշ . . .
Որ կ'երկարին դէպի Աստուած
Իբր յուշ ու սեր՝ հոգիս գրկած :

Հոգիս երազն է Անհունին ,
Երազին յոյզն է մեղեդի՛ն .
Ն՛րգ, մեղեդի՛ . . . ապրում — կանչ են ,
Որ սեր — արե՛ւ կը նանանչեն :

Շունչ մեղմիկ, օրօր քննուշ
Կ'ընեն երգիչն հրեշտակ անուշ ,
Որ նիւթացած ոգի — շունչ է ,
Աչքն անհունին՝ խա՛ղ կը կանչէ . . . :

Յանկարծ մէկ ա՛յլ տաղ հոգեթով
Կը գլգլայ հոսուն խանդով .
Տաղ՝ որ կուրծքիս արձագանգն է ,
Որ նին սիրոյս դուլի վանկն է . . . :

1947, Հալեպ

Համերգ
1947

...ՈՒՐ ՊԻՏԻ ԹԱՌԻ

Երբ կեանք—արեւըս յաւիտեան մարի
Ու յեփն երգըս մութին երկարի . . .
Անիւր բաղդին երբու վերջին հեղ
Կանգ առնե փոսին դրան քով անեղ . . .
Վերացող հոգիս՝ իբր յոյզ մը կանչի՝
Պիտի որոնե դե՛մք Արարչի,
Որուն այս հա՛րցը պիտի կարկառի .
Սիրածիս ակնարկն ո՛ւր պիտի թառի . . . :

Երբ մեկնած հոգիս եղերգ մը կանչե,
Եղերգ մը՝ թրուած սիրածի լանջե . . .
Ու լաց մ'անանուն լայ ու թափառի,
Անսահմանին մեջ ո՛ւր պիտի թառի . . . :

ԱՇԽԱՐՀՆ ԵՍԻՍ

Ես՝ Ե՛ս մ՛ուռնիմ՝ աշխա՛րհ մը՝
Տարբե՛ր ծանօթ աշխարհէն .
Մարմին կոչուած նշխար մը
Եկած Նիւթի անհունէն՝
Սա եսիս բանսն եղած է .
Աշխարհն ազատ է, բաց է .
Իմ պզտիկ, գոց բայց անբաւ
Աշխարհն եսիս յափրացա՛ւ
Սա բարդացած, հին ու նոր
Խոհերով մուր, լուռ ու խոր :
Չքառուած միտքեր անհամար
Որքա՛ն կ'յորդին, կ'իյնան վար
Բորք յասակն իմ աշխարհիս . . .
Որքա՛ն կ'եռան, կ'օրրեն զիս . . . :
Աշխարհ չեկած ի՛նչ խորին
Բռնկումներ կը մարին .
Ի՛նչ իպձեր լոյս չեսած
Մերք կը ծփան դեպ' Աստուած . . .
Եթէ յայգըս բարբոթի
Գրիշ — փետրով հրեշտակի,
Ես — աշխարհիս դրախտէն
Սոսկ բարութեան պտուղներ
Պիտի ժպտին ու բուրեն . . . :
Փայլակ — գրչով մ'երթ ես
Լոյս վառէի սա ներսէս,
Կայծակ — հրաւե մը գուցէ
Սուր մը ինծի տար բոցէ . . .
Որով զինուած կենայի
Պիտի դրան փովն երկրի՝
Շանթելու Չա՛րն յարայադր ,
Որ Հողն ըլլար նո՛ր դրախտ . . . :

1947, Հալեպ

ԱՒ, ԻՆՁԵՐ . . .

Ի՛նչ խիղ ու ժպիտ, ի՛նչ մանկական խաղ . . .
Ա՛խ, ինչե՛ր թռան գացին այնքան վաղ :

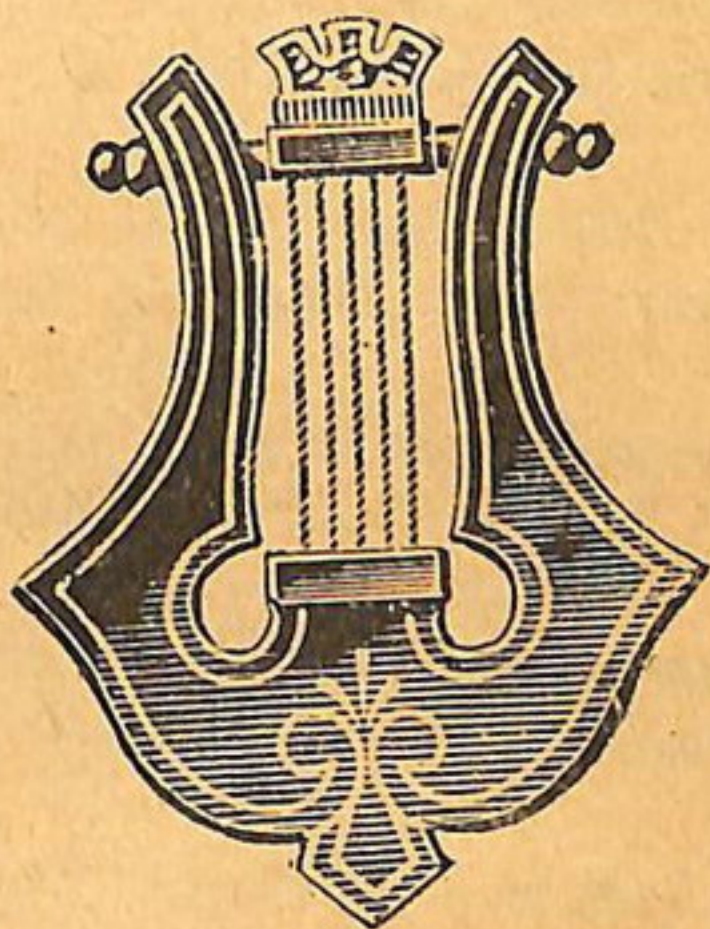
Որքա՛ն շող — ակնարկ, գուրգուրանք անուշ
Զգեցին մեզի միայն մթին յուշ :

Յոյս ու երգ ու խոկ, սեր, ցաւեր անձայն
Ու ինչե՛ր, ինչե՛ր կը դողան կ'երթան . . . :

Կ'երթան ու հազած մութի սեւ փռփռ
Իրենց յուշն անգամ կուտան մշուշին . . . :

Տե՛ր իմ, սա ձեւ մ'ե մաս մաս մեռնելու՝
Մեղմելու համար սարսափ մահու :

Ա՛խ, երեւել մնար ճշոյլ մը կեանք գեթ՝
Տեւեր ու ճեւա՛ր միշտ դարեւու հետ . . . :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

(Ասիկա մէկ տարբեր ծեսն է նախորդ
« Բանաստեղծութիւն » ին)

Բանաստեղծութիւնն անհունն է կամ՝ անհուններ կ'երկնէ .
Յոլահեւ Լուսնի շողն արեւաբոյր Անհունի երկն է :

Թող ամենքն ըսեն Աստուծոյ՝ Անհուն, Անհունին՝ Աստուած . . .
Բոլորն ալ կ'անցնին՝ բանաստեղծութեան Ակե՛ն յոյզ ըմպած :

Բանաստեղծութիւնն երկնքի նրբին լոյսն շղարօ է,
Որ արշալոյսին ծփանք առ ծփանք մուրը կը մաշէ :

Իրիկուան պահուն դեպի անդունդներ միտող արեւին
Նող—շող բոսորը փերթողութի՛ւնն է վերջալուսային :

Բանաստեղծութի՛ւնն . Լուսնի լող է ան ծուփ-լանջին առունի ,
Ուր սրճա բան մը դիւքանքի քելին՝ խաղի կը տարուն . . . :

Բանաստեղծութիւնն հեզ, մենիկ կակաջ—կոկոն մ'է լռին,
Որ սիրեն երբ բանայ, տարփանք-պարո՛ւմ մը կը ժպտի կեանքին :

Փերթողութիւնն է սա՛ ընդին դողը կամ խաղերգն անո՛ւշ,
Որ կ'իյնայ սիրքս՝ հոն լար մ'յուզելու իբր անցեալի յուշ :

Բանաստեղծութիւնն, ա՛յ, հեւք մը լանջերգ, բիբ մը խոր յոյզ է,
Որ հոգւոյս ակնարկն հեռո՛ւն՝ Արեւէն անդի՛ն կը սուգէ . . . :

ՄԻՏՔՍ Կ'ԸՍԷ . . .

Միտքս կ'ըսե՛ արե՛ւ վրկայ՝
Յեղիս ծագման արե՛ւը կայ,
Որ կերտեց իմ գա՛նկըս ներկայ՝
Որ ծընունդն ի՛ր նո՛ր կ'իմանայ . . . :

Սիրքս կ'ըսե՛ աշխա՛րհ վրկայ՝
Թե Անհունի մեջ Բա՛ն մը կայ, —
Է՛ն՝ որմե իբր եակ եկայ՝
Որպէս նշոյլ մ'արեւ Հայկայ . . . :

Հոգիս կ'ըսե՛ շո՛ւնչքս վրկայ՝
Թե լանջիս մեջ Աստուած մը կայ, —
Սե՛ր մը շա՛ս հին՝ նո՛ր՝ մշտակայ՝
Որ կ'երկնե հայ կո՛ւրծք ապագայ . . . :

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿԱՐՕՏ

Անհունի մէկ բարկ հիւլէն, վայրկեանն եմ,
Անթաղ յուշերու յոյզի ովկիանն եմ :

Հայրենի բոյնէ սեւ ծիծառ մ'ունիմ,
Սրտէս կտուցին՝ վառ պատճառ մ'ունիմ . . .

Ձե՞ որ սրտփի կարօտ հիւղ մ'ունիմ . . .
Ա՛խ, իմ աշխարհքս դրախտ գիւղ մ'ունիմ :

Հոգիս՝ ե՛րգ մ'անհուն, մօր պատկե՛ր ունիմ . . .
Ա՛խ, այն «մայր» սիրոյն բիւր տաղե՛ր ունիմ :

Գոմքս խոպան է . ջերմ կա՛րօտն ունիմ .
Ա՛խ, գառնուկներուս շունչին հո՛տն ունիմ :

Գորտի օրօրին տենչ գիւե՛ր ունիմ .
Գարնան կարկաշէն սեռ-յուշե՛ր ունիմ . . .

Ողբերգու հաւեով բարտի ծառ ունիմ . .
Արարչի հեքեաթ սրտի պար ունիմ . . .

Առիւնքնող երկնիս շունչէն շունչ ունիմ .
Հայ Աստուածներուս հունչէն հունչ ունիմ :

* * *

Ախառ մը ունիմ՝ փնչո՛ցն եր հօր .
Ա՛խ, ան օճախիս հե՛ւքն եր դարաւոր :

Առուս շարունակ մեր սան փոփն իվար
Կ'երգեր պապերուս հին երգն ու կ'երթար . . .

Մեր գոռ գետի գիրկն անեղ ամեն հեղ
Կըզգայի պապուս արտի գա'րկն ուժեղ :

Լուսինն հայ դեմքով կը ծագեր գիշեր .
Անոր լոյս - ակնեն Աստուած կը նայեր . . .

Ընկերներ, տղեր, խաղեր բազմազան
Ո՛հ, յիշատակներ՝ սուրբերու նման . . .

Մեր ժամու կուտի հողին անբասիր
Ու ոսկորներուն դո՛ղն եմ տարագիր . . .

1930

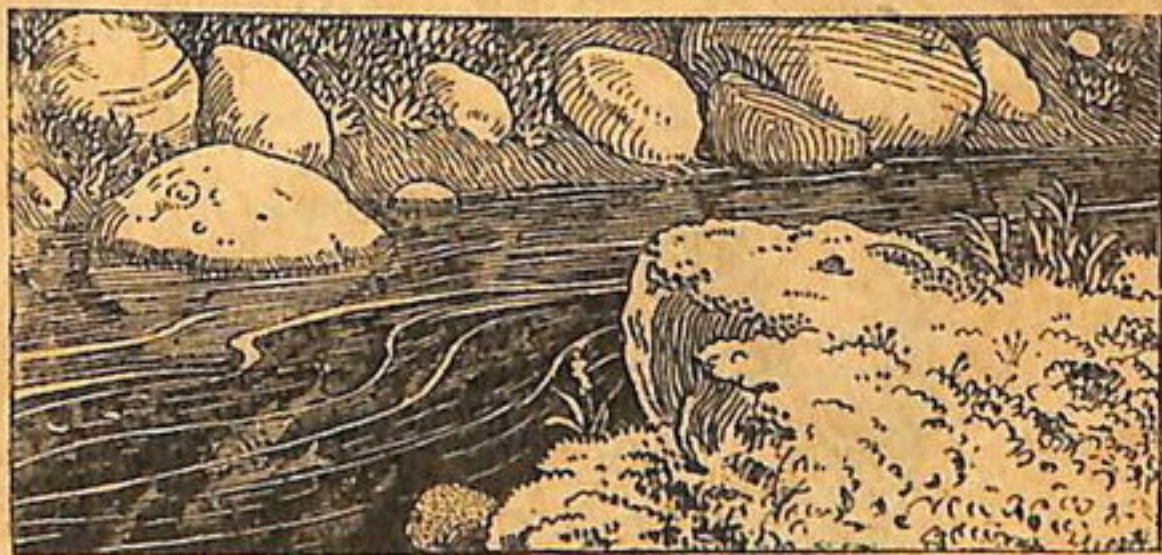

ՄԵՐ ԱՂԲԻՒՐԸ

Մեր աղբիւրն անվերջ հեփեաթ մ'է գիւղի,
Սեր—երգն է հողի յոյգերով յղի.
Անբաւ դարերու շո՛ւնչն է վիպական.
Սիրսն իվար խաղե՛ր, շողե՛ր կը հեւան...

Անոր վագֆն մեջ կարկաշուն ինչքան
Հայրենի պարեր, սերեր շուռ եկան...
Անոր յոյզվն մեջ ժամանակն հոսուն
Անդադար երգեց մեր պորտերն անհուն :

Ան ըմպեց կոյս ցոլֆն արեւուն ծագման
Ու հայ աղջրկայ ժպի՛սն աննման :
Ճը՛լ, անուշ տաղ մ'է աղբիւրն հեռակայ.
Երազող հոգիս անո՛ր կը ցանկայ... :

ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԱՅԻՍ

Ա՛յ, հայրենի հեռո՛ւ մայիս,
Հոգիս հեւփո՛ղ՝ ո՞ւր կը սանիս . . . :

Աչքես կախուած արցունքի շիթ՝
Հիմա մենե՛րզն եմ կարօտիդ :

Գարուն կեանքի սեր-յուշերես
Լուսնի շողո՛վ դող կը մաղես . . . :

Քու մեջ անվերջ սաղ կը լողայ . . .
Սիրսս մայի՛ս յար կը խաղայ :

Է՛ն փայլը յուզումն ես Միջոցին, —
Տեսիլն էին՝ խորհուրդ խորի՛ն . . . :

Ա՛խ, սուգի լանջդ քնար,
Ըլլայի սոյլ, շողերդ ու պար . . . :

1934

ԿԱՐՕՏԻ ՏԵՍԻԼՔ

... Տաղեր եւ յոյզի երազ մ'անմեկին
Զիս գեղի՛ս, օղի՛ս, Արարչի՛ս սարին ... —
Հին երգիքներէն ծեր շողեր սիւն—սիւն
Աստուծոյ ակէն արե՛ւ կը հեղուն :

Հողի ընդերքէն սիրտն ի վեր երկնի
Շեկ ոգին քոնրիս կայծ—հեքեաք ունի ...
Ու բոց բազուկներ վերէն ու վարէն
Յնախա գրկած՝ յոյզե՛ր կը ցանեն ... :

Մեր տունն համօրէն խա՛ղ է սրբօփուն,
Երազ է, երա՛զ,—բոսոր պար մ'անհուն ...
Շունջ ու մրմո՛ւնջ, տեւ-հեւք խօլաղան
Շուքիս շարժընկեր՝ գութերգի նման ...
.....

Մեր Հաւերն եղե՛րդ մը կ'երգեն վերէն,
Զոյլ բի՛բ են իրերն՝ արցո՛ւնք կը ցօղեն . . . :
Երազ իղձ մ'հանեց դամբանն ի վեր գիւ,
Ուր շունչ մ'անսահման կը լեցուի հոգիս . . .

Ուր խոր սրտուքեան սարսուռն անդենի
Սիրսս կը գեղու դողո՛վն հայրենի . . . :
Կարօտի ծո՛ւփն եմ անուշ աշխարհիս,
Եւ անգէ՛ս՝ թէ ան ո՛ւր կը սանի գիւ . . . :

1932, Հալեպ

ԶԱԽԱԿՆԵՐՍ

Երբ շունչքս յեփն երկին վերանայ,
Պիս՝ քլլամ շող-շող աչեր հըրեղեն,
Որոնք Լուսնի հեճ ձե՛զ պիտի դիտեն՝
Իբրեւ արարչի աչե՛ր մօտակայ :

Երբ անդարձ մեկնիմ՝ բոց կարօ՛սն հոգիս,
Պիս՝ քլլամ սաւիղ, քնար մ'անանուն,
Զեր նուագ-լանջին կապուած լար մ'անհուն՝
Որ ձեր արեւեկն հին երգն յուզէ զիս . . . :

Երբ լանջերնի՛դ ալ անցեալին երթան . . .
Թող քնարէ ձեր հոգին լարէ լար՝
ՆՈՐ ՍՐՏԻ մէջ ՀԻ՛ՆՆ յուզելու համար,
Որ սիրսս ու հոգիս ապրին անսահման . . . :

1934

ԱՐԵՒԻՆ

Արեւիս Արեւ՝
Հի՛ն արարչութիւն ,
Անսահման բարեւ
Ու բախիժ անհուն
Ե՛ւ իղձեր պէս պէս
Կը յանձնեմ որպէս
Ապրո՛ւմը կեանքիս ,
Որ արեւս երբ մար
Մտնէ փոս մ'իվար
Ու դուն մի՛ւս ծագիս ,
Զանոնք ըսեալ դո՛ւն
Յանուն իմ արօիս
Զօնես զուարթուն
Իմ գաւակներուս՝
Իբրեւ անմար յոյզ ,
Ու սիրտն անոնց մէջ

Երգ մ'ըլլայ անվերջ՝
 Թրթի՛ւնը հոգւոյս . . . :
 Ա՛հ , բարի՛ Արփի ,
 Միայն՝ երանի
 Թախիծը հարբի՛
 Խրի վեր դեպի
 Խաւարն անհունի . . .
 Որ հիւղս երբ շնչե ,
 Հոն շողերգն հնչե՛
 « Այս » չեղնէ լանջե . . . :

ՀԱՅ ԿԻՆԸ

Գրքին համաձայն
Որ Աւետարան
Կ'ըսուի, իմ մարմնի
Մեկ մասն է անի՛՛.
Որ կը կոչուի կին՝
Ընկերն իմ կեանքին :
Եւ իրա՛ւ՝ անհուն
Տենչով մ'երբ խոհուն
Զաւկիս աչքին մեջ
Նայիմ, հոն անեւջ
Լոյսը ցեղային
Կը տեսնեմ մեկին
Ե՛ւ մեկ շէն շողիկ՝
Անունը Աստղիկ,
Որ սերն է սիրոյս,
Որ զաւկիս այս կոյս
Բիբը լուսաբեր
Աչքես է երկներ . . . :

Հայ կինը ցեղեն
Բա՛ն մը հրեղեն
Կ'յուզէ, կ'արեւէ . . .
Զե՞ որ արեւ է
Ամուսնին հոգին,
Որ կա՛յծն է Հայկին :

ԶԱԽԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՄ

Հոգւոյս մտերիմ՝
Զաւակներ ունիմ :
Մականունն իրենց
Կ'ըսուի Տօնոյենց .
Անուննին ալ է
Լուսին ու Վահէ,
Քերոք ու Սերոք՝
Մրէս քաւած սրով :
Եկած խոր հինէն՝
Անոնք կը բռնեն
Սա ծանօթ ուղին՝
Ակօսը կեանքին ,
Ուր գա՛րկ կը ցանեն
Իրենց հօր սրէն . . . :
Զայնը ցեղային
Զգուած անհունին՝
Անհունէ հոսած
Երգ մ'է յամբարաց ,
Որ մարմին առեր՝
Զաւկիս մէջ կ'հոսի
Կ'երթայ ա՛յլ սրեր՝
Իբրեւ ցեղ—ոգի . . . :
Ու դեռ կը զգամ ես
Հոսիլն հոգիէս
Երգի՛ն անսահման՝
Որ հե՛ւքն է Հայկեան . . . :

Ե Ր Ա Ջ

Երազիս մեջ երազ մ'անհուն ես ապրեցայ .
Օսար երկնի ցրտին , անյոյզ լանջին վրայ
Լուսինն հայկեան շունչ նշուլեց ինձ այս գիշեր .
Հոգիս մազնիս՝ հայ երազն եր իրեն փաշեր . . . :

Մեր լուսինն այց մ'ինծի տուալ գլխուս վերել ,
Հիւղիս նակտի շողե՛րն յուզեց իբրեւ բարել .
Երազ լուսինն յանկարծ դարձաւ մեծ հայելի ,
Ուր ծագեցաւ դեմն արփահել Հայկ Դիւցազնի :

Դիւցազնի աչքն արարչական հայոց երկրի
Այգը բացաւ որ գուցէ իմ հոգիս բերկրի ,
Ու հանանչեց գեղ ու կարօս , յոյզ անսահմա՛ն . . .
Ու առի հոտն իմ եղեմի՛ս անմահական :

Հայելիէն գիւղս տեսայ դռները բաց . . .
Կալերու գիրկն ինկած եզներ կարծես հարբած՝
Դեղին պարը կը հեւային շէկ ցորենին .
Ու կալերգի խաղե՛ր հոգիս կ'երկարէին . . . :

Տեսայ սահող երազ օրե՛ր, լոյս-պատկերնե՛ր . . .
Մեկն անոնցմէ պապուս վսեմ վերացումն էր .
Ու արեւներն իմ պապերուս յոյսի շողով
Իջան տարին մեր աշխարհին ցոյ՛ւ ու գորով . . .

Հայ դրախտէն երանութեան յոյզե՛ր եկան . . .
Մեղեդիներ հուսկ սարսուռաց հայ լուսնկան,
Ուր խորհուրդներ արեւ հագան, վար սլացին,
Ինձ շողահիւս օրրա՛ն մ'եղան լուսաբացին . . .

Լուսաւորչի հեփեաք դարձած վառ կանթե՛ղն էր,
Որ ցեղիս կեանքն արեւեց հոն՝ բարձունքն ի վեր .
Ա՛հ, ովսաննա՛ իբարձունքս, բիւր ովսաննա՛,
Հայ երազին անմահութի՛ւնն ես ապրեցայ . . . :

1936, Հալեպ

Տ Ա Ր Օ Ն

Դուն ի՛մ Տարօն, իմ գոյութեան յուզիչ օրրան,
Հոգւոյ, մտքի ո՛ր շողերով կամ տալերով
Մեծ ուխտի գամ, իյնամ գիրկդ սիրագորով,
Ո՛վ իմ Տարօն՝ յայգի կեդրո՛ն արարչութեան :

Բնութիւնն իր սերն առաջին դրախտահամ
Նրդեց մօտիկն հիւլէ արփս՝ քու արփն մեջ,
Ուր ընպէր եմ Աստուծոյ հեւք արե՛ւն անշեջ.
Արդ կարօտիդ ես հաղեղենս ինչպե՛ս տկամ :

Նախասխալարն ես աշխարհի, ո՛վ աշխարհ իմ.
Լուռ հմայք մը շէնք ու շուքեդ աստուածաշէն
Կը Սաւառնի աստղկածին Աւսիշաւսէն՝
Հոգիս գրկած, ու կապոյտիդ մեջ կը յածի՛մ . . . :

Սա լեզուիս մեջ մեռնալեան տառն հոգւոյս լարին՝
Մեծ կուրծիդ հին զարկն ու շունչը կը նուագէ.
Հայրենի՛ք իմ, գիտեմ, սիրելիդ համակ վերք է,
Բայց վսե՛մ ես, ինչպէս կեանքիդ խորհուրդ խորի՛ն...

Արե՛ւ վկայ, Տարօ՛ն, լանջիդ զարկերն անհուն
Ջաւակներուդ սիրտ նուագն յար պիտի լարեն.
Հիմա անոնք՝ մասունքն այդ սուրբ ցրուած թեւ՝
Պիտի երգեն վահագնաշունչ՝ աստուածօրէ՛ն . . .

Կ'ուզէի որ մեջս մնար յոյզ մը միայն,
Ան ալ լոկ դուն, դո՛ւն ըլլայիր, անո՛ւշ Տարօն,
Ու արեւոտ առտուններուդ լոյս—լոգա՛նքը
Կուզէի ինձ երկրէն մնար բաժին ու ձօն :

Նշխար մը սիրտ ըլլայի սոսկ, ու անխորհուրդ
Հովն առնէր զիս իր թւերուն, տանէր զարուն,
Տանէր դնէր կուրծիդ վրայ, սրտփե՛ի՝
Իբրեւ կեանքի ամեն ժամու տաղերգութի՛ւն . . .

Մըսիս մօտիկ՝ հեռո՛ւ աշխարհ, երկնի երես
 Մեծ յուզումիդ լողն ու խաղը կըզգամ գիշեր .
 Քու կարօտն հոգիս ըլլար շուրջ մ'արծաթե՛
 Լուսնի նամբով ծոցըդ իյնար ու հոն երգե՛ր .—

Երկներ երկին եւ երկիրն իմ արի՛ Տարօն,
 Ուր եղեգնեայ ծուխ ու բոցն ամենաջերմ
 Վահագնեղբայր հոյ արեւնե՛ր կը վազէին . . .
 Երկներ երկին եւ Մեսրոպեան մի՛սք վսեմ . . . :

1936

ԽԱՂԻՍ ՀՈՂԸ

. . . Մեր մեծ ձմե՛ռն ալ փաղցր ու անուշ էր .
Սակայն ձիւն ու սառ երբ երկար օրեր
Ծածկեին մեր շէն գիւղի հողն համակ,
Անոր կարօ՛սը կ'եռար լանջիս սակ :

Խաղիս հողն էր ան, որ կը գրկեր զիս,
Որ մտերիմ էր աչքիս ու սրտիս . . . :
Չիւնհալին նորէ՛ն ես կը գտնէի
Խաղբնկեր հողս՝ հողը ցանկալի : —
Մարտ ամիսն երբ գար, բերէր սափ արեւ,
Ու ձօներ մեզի շող — ժպիտ՝ բարեւ,
Կ'երկարէր դեպի հոգիս բոյրն հողի,
Որ արեւ — կեանքի յոյզովն էր յղի :
Հոյլ մը երգ մեջքս յուզողն իմ հողն էր,
Հին կեանքի ծուփն ալ իմ խաղիս դողն էր :
Իմ յոյզն էր հողէն, հողի՛նն՝ անհունէն .
Կարօսս անսահման՝ յոյզերս անհուն են . . . :

ՄԵՐ ՍԱՔՈՒԻ* ԿԵԱՆՔԷՆ

Սաֆուն՝ տարուած միշտ խաղով մը վեզի՝
Կուտայի անոր հասի՛ն իսկ հոգի .

Հոն՝ ձմրան բուֆին՝ բուխերիկ — փողէն
Անդուլ կ'ամբառնար շունչ մը հրեղէն .

Ու բոցն ու շուֆը վեր վար կ'եռային
Իբրեւ դող ու պար՝ նման «վեզ» խաղին :
Ու կը փնջփնջար մտուրն ալ օրօ՛ր
Մեր հսկայ գոմշու հեւփովը հօր :

Իսկ անդին կոկոլ** մեր ափուրն արի, —
Հաւազգի իշխան, երգի՛չը թառի,
Գիշեր իր անուշ կանչն հնադարեան
Կը ձգէր դեպի սիրսն հի՛ն մթութեան :

Խիզախ սի՛գ մըն էր այն թառերգն արու՝
Վանելու համար անն երազ — պահու,
Թե՞ ոչ յոյզ մըն էր՝ կարօ՛ւս մ'անփնին՝
Ընծայուած այգու բացակայ լոյսին . . . :

Ա՛խ, այն գեղեցիկ, այն անմեղ կեանքէն
Հեքեաթի մը չափ դիւթական ու շէն,
Ու իմ խաղընկեր իրերէ՛ն անգին՝
Գէթ մեկ վայրկեանի վայե՛լք մ'ի՛նծ տային . . . :

* Ախոռի մէկ անկիւնը մեծկակ բարձրաւանդակ մըն է սաֆուն,
որու պատին մէջտեղն է օճախը իր բուխերիկով :

** Կոկոլ — պոչը կլորածն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ա՛խ, մեռնի՛մ քեզի, քաղցրի՛կ հայրենիք,
Ես մասաղ—ընծա՛յ քեզի, հա՛յ երկինք .
Ու քեզի պաշտում՝ համակ սիրսս ալ խունկ՝
Արեւ—տողն հոգիս քամող հա՛յ երդիք :

Ո՞ւր են հայրենի գութանն ու արփին,
Որ ջերմ կուրծքին մեջ մեր բերրի դաշտին
Մանի, նահանջի քարփանք ցանեցին,
Զոր ես կը հեւամ՝ իբր ընծայ մը հին . . . :

Երկնի ու ծովու հեւքի հպումեն՝
Հայկեան դրախտը անուշ ու անսանձ
Երազը ծնաւ մեր անմահութեան,
Որուն կը ձգսի հայ ոգին անանց :

Երազ կը դառնան մեր սարերն հսկայ,
Ու միտքս հեռուն՝ վերեր կ'ամբառնայ . . .
Իբրեւ ցանկալի երկինք մ'երկրային՝
Արժայութի՛ւն է աշխարհն իմ գիւղին . . . :

ԱՐԾԻԻ ՏԱՐՕՆՈՅ

(ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՐ)

Ո՛վ արծիւ հայոց Տարօն Աշխարհի,
Խեղ. աչքով նայողն եթէ ժպտի
Քեզի ըսպառնալ . . . , Դո՛ւն, արքա՛յ հօր ,
Կտուցդ ըստպէ գամել բի՛բն անոր :

Եթ՛ որոյս մը նոր խլիրս մ'իսկ փորձե՛,
Շլացո՛ւր աչքն իր սուրով կայծակե՛.
Անոր մեջքն ըրէ երկուք իհարկին ,
Ինչպէս օձն է հո՛ն՝ տակը եւ հանկին :

Կրտսեան անեղ կանչիդ հայ արին .
Թե՛ւ տուր, ո՛ւժ տուր հոգւով սկարին .
Թռիչքդ անչափն անգամ կը չափե՛.
Տկարին ընթացքն համակ խարխափ է :

Տարօնի ժայռերդ ուժգին կ'երգեն դեռ
«Քաջութեամբ մեռցո՛ւք...» հայ պատգամն անմեռ.
Մամիկոնեան շո՛ւնչն է դիւցազնական,
Որ պիտի հեւայ ոյժմ եւ յաւիտեան :

Ո՛վ անմահ Տարօն, Դաւոս ու երկինք ես,
Լե՛ռ, աղբի՛ւր եւ յո՛յզ, առի՛ւծ, արծիւ վես՝
Որ իբրեւ կեանքի թռվի՛ջ մը անվերջ՝
Քեզ կը սահմանէ անսահմանին մեջ :

Տարօ՛ն, հաւասա՛, յոյզդ բոցեղեն
Վահագն ասուածներ պիտ' ծնի նորեն .
Ու սերն Ասդիկի արծի՛ւ պիտ' շարէ
Հսկայ ժայռերուդ գլխին մարմարէ :

1935, Հալեպ

ՋԱԽԱՎՍ

Լա՛ցդ գնաց՝
Թա՛ցդ գնաց,
Ժպիս մ'ունիս՝
Ա՛ն մնաց :

Կի՛րֆդ գիտեմ,
Չի՛րֆդ գիտեմ,
Հոգիս մե՛ջը
Կը դիտեմ :

Կանչդ վառ է՝
Լանջդ վառ՝
Հեւքես լարուած
Կիբառ է :

Խաղըդ ըսէ՛՛
Տաղըդ ըսէ՛՛
Լարը սրէ՛ս
Մի՛տս լսէ՛... :

Հունչըդ առի՛
Շունչըդ առի,
Հոգիս վրա՛ն
Կը քառի... :

Ծա՛փդ կ'երգգմ,
Չափդ կ'երգեմ՝
Սրսիս մեջ so՛ն
Կը սարֆեմ :

ՑԱՆԿ

	Էջ
Բանաստեղծութիւն	3
Երգը	4
Լուսին	5
Մայր երկիր	6
Գիշերային	7
Կռունկին	8
Գիշեր	9
« Խորհուրդ խորին »	10
Դարեր	11
Մեռնիլ	12
Լուսին	13
Սիրերգ	14
Տաղս	15
. . . .	16
Համերգը	17
. . . Ո՛ւր պինի թառի	18
Աշխարհն եսիս	19
Ա՛խ, ինչե՛ր . . .	20
Բանաստեղծութիւն	23
Միսքս կ'ըսե . . .	24
Հայրենի կարօս	25
Մեր աղբիւրը	27
Հայրենի մայիս	28
Կարօսի Տեսիլք	29
Զաւակներս	31
Արեւին	32
Հայ կինը	34
Զաւակներ՝ ունիմ	35
Երազ	36
Տարօն	38
Խաղիս հողը	41
Մեր սափուի կեանքէն	42
Հայրենիք	43
Արծիւ Տարօնոյ	44
Զաւա՛կս	46

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0316564

Մ 22
564

ԳԻՆ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ	150	Սուր. Գին.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	1	Տոլար

Հեղինակին հասցեն՝

Ardachès Der - Hovannessian
Eglise Arménienne Orthod.
ALEP — Syrie